

روش تحقیق و شناخت مراجع ادبی

تألیف:
دکتر محمد غلامرضایی

سرشناسه	: غلامرضایی، محمد، ۱۳۳۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش تحقیق و شناخت مراجع ادبی / تألیف محمد غلامرضایی.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران: زوار، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۸ ص.
شابک	: 978-964-401-421-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: ویرایش اول این کتاب تحت عنوان «آشنایی با مراجع تحقیق...» توسط دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۱۳۶۸ منتشر گردیده است.
یادداشت	: واژه‌نامه.
موضوع	: مراجع فارسی - کتابشناسی
موضوع	: ادبیات فارسی - تحقیق - روش‌شناسی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۹ آ ۸ غ / PIR ۳۳۲۰
رده‌بندی دیویی	: ۸۰/۷۲ فا
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۱۰۶۹۴۳

انتشارات زوار

-
- روش تحقیق و شناخت مراجع ادبی □
 - تألیف / دکتر محمد غلامرضایی □
 - نوبت چاپ / اول - تابستان ۱۳۸۹ □
 - آماده‌سازی چاپ / شرکت قلم □
 - چاپ / صادق □
 - شمارگان / ۱۶۵۰ نسخه □
 - شابک / ۵ - ۴۲۱ - ۴۰۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸ □
-

- تهران؛ خیابان انقلاب؛ خیابان دوازدهم فروردین؛ نبش شهیدنظری؛ پلاک ۲۷۸ □
- تلفن: ۰۳ ۲۵ ۴۶ ۶۶ - ۲۳ ۴۸ ۳۴ ۶۶ نمابر: ۲۴ ۴۸ ۳۴ ۶۶ □

قیمت ۴۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

فصل اول:	کتابشناسی کتاب‌های خطی و چاپی ۷-۳۲
	بخش اول - نسخه‌های خطی و ادوار آن: ۸. هنرهای کتابسازی: ۹، فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی: ۱۰، توضیح چند اصطلاح: ۱۸، ضمیمه: ۲۰.
	بخش دوم - واژه چاپ: ۲۵، تاریخچه صنعت چاپ: ۲۶، انواع چاپ: ۲۸، قسمت‌های مختلف کتاب: ۳۰.
فصل دوم:	تحقیق و روش تهیه پایان‌نامه ۳۳-۶۰
	بخش اول - تحقیق چیست؟: ۳۴، محقق خوب: ۳۴، عوامل فساد تحقیق: ۳۵، مراحل تحقیق: ۳۶، روش نقل مأخذ و زیرنویس‌ها: ۴۲، فهرست‌های راهنما: ۴۷، ترتیب قرار گرفتن اجزای کتاب و پایان‌نامه: ۴۹، مقاله: ۵۲.
	بخش دوم - تصحیح متون: ۵۵.
فصل سوم:	آشنایی با مراجع ۶۱-۱۶۷
	مرجع چیست؟: ۶۲
	بخش اول - فرهنگ‌ها. مقدمه: ۶۴، توضیح چند اصطلاح: ۶۴، فرهنگ‌های فارسی به فارسی: ۶۸، فرهنگ‌های عربی به عربی: ۷۲، فرهنگ‌های عربی به فارسی: ۷۶، سایر فرهنگ‌های عربی به فارسی: ۷۷، فرهنگ‌های فارسی به عربی: ۷۸، فرهنگ‌های دوزبانه دیگر: ۷۹.

فرهنگ‌های قرآن و حدیث: ۸۰، واژه‌نامه‌های متون فارسی، ۸۳،
فرهنگ‌های تخصصی و موضوعی: ۸۴، فرهنگ واژه‌های عامیانه: ۸۷.
بخش دوم - اصطلاح‌نامه‌ها. اصطلاح‌نامه‌های عمومی: ۸۹،
اصطلاح‌نامه‌های تخصصی: ۹۰.

بخش سوم - دایرة‌المعارف‌ها. مقدمه: ۹۵، دایرة‌المعارف‌های جدید:
۹۷.

بخش چهارم - کتاب‌های رجال. مقدمه: ۱۰۰، تذکره‌های فارسی و
تاریخ ادبیات‌ها: ۱۰۱، انساب: ۱۰۸، طبقات: ۱۰۸، کتاب‌های عمومی
رجال: ۱۱۸، منابعی در احوال معاصران: ۱۲۱.

بخش پنجم - منابع تاریخی. تاریخ‌های عمومی: ۱۲۴، تاریخ‌های
دوره‌ای ۱۲۶، تاریخ‌های کشوری: ۱۲۶، تاریخ‌های سنواتی: ۱۲۶،
تاریخ‌های محلی: ۱۲۷، منابع کلی و موجز: ۱۲۷، گاه‌شماری: ۱۲۸.

بخش ششم - منابع جغرافیای تاریخی. متون جغرافیای عمومی:
۱۲۹، متون جغرافیای منطقه‌ای: ۱۳۱، سفرنامه‌ها: ۱۳۲، فرهنگ‌های
جغرافیایی: ۱۳۳.

بخش هفتم - کتاب‌های طب و جواهر: ۱۳۵.

بخش هشتم - کتاب‌های امثال: ۱۳۷.

بخش نهم - قصص قرآن و اساطیر ملی: ۱۴۰.

بخش دهم - قرآن و حدیث. مقدمه: ۱۴۳، قرآن: ۱۴۴، حدیث: ۱۴۵،
فهرست‌ها و معجم‌های احادیث: ۱۴۷.

بخش یازدهم - ملل و نحل: ۱۴۹.

بخش دوازدهم - کشف‌الایات‌ها و واژه‌نماها: ۱۵۱.

بخش سیزدهم - کتابشناسی‌ها. کتابشناسی‌های قدیم: ۱۵۳،
کتابشناسی‌های جدید خطی و چاپی: ۱۵۴.

بخش چهاردهم - مجلات و مجموعه مقالات: ۱۶۳.

بخش پانزدهم - شرح‌ها و تعلیقات: ۱۶۵.

از خدا جوییم توفیق ادب

پیشگفتار

خدای بزرگ را سپاس که توفیق عنایت فرمود تا ویرایشی تازه از کتاب «روش تحقیق و شناخت مراجع ادبی» به ادب دوستان تقدیم شود.

داستان تألیف این کتاب را در مقدمه چاپ اول آن که با نام «آشنایی با مراجع تحقیق در زمینه ادب فارسی» به سال ۱۳۶۸ چاپ شده است بازگفته‌ایم. در مقدمه تحریر دوم، که چاپ اول آن به سال ۱۳۷۴ و چاپ دوم آن در سال ۱۳۷۶ انتشار یافته است اشارت کرده‌ایم که بحث درباره مراجع مربوط به ادب فارسی به سبب پیوندی که ادب کهن ما با علوم گوناگون یافته است بحثی است درازدامن چنانکه هر فصل از این مختصر به کتابی مطول تبدیل تواند شد؛ اما نگارنده بنابر ملاحظاتِ چند، در تمام مباحث کتاب، جانب اختصار را نگه داشته است.^۱ در این چاپ نیز - چون تحریر پیشین - دگرگونی‌های فراوان ایجاد شد: مطالب برخی از فصل‌های کتاب، برای حفظ تجانس بیشتر، با نظم و ترتیبی تازه تحریر و تنظیم شد و پاره‌ای از کتاب‌های مرجع - بویژه آن‌ها که در سال‌های اخیر چاپ شده است - معرفی گردید. پس از تنظیم و تحریر، به سبب افزوده شدن بر حجم کتاب، به پیشنهاد تنی چند از همکاران دانشمند و نیز برای رعایت خاطر ناشر محترم - که به اختصار کتاب و در نتیجه ارزانی قیمت آن اعتقاد دارند - دستنویس‌ها بار دیگر از نظر گذرانده شد و پاره‌ای از مراجع حذف و پاره‌ای با اختصار به پاورقی‌ها منتقل گردید و گروهی دیگر با اختصار هر چه تمامتر در متن قرار گرفت. نگارنده این سطور، اگرچه ابتدا خود به اینگونه حذف‌ها و اختصارها راضی نبود و دوستر می‌داشت که شماری بیشتر از کتاب‌های مرجع در این مجموعه معرفی شود، چون نظر همکاران را محترم و معتبر می‌شمرد، و نیز به سبب شناختی

۱. تفصیل مطلب را بنگرید به ص ۵، مقدمه تحریر دوم.

که از اوضاع و احوال درس و کلاس و دانشجویان داشت، بدین کار تن سپرد و تفصیل کار را به وقتی دیگر باز گذاشت.

همچنانکه در پیشگفتار چاپ پیشین یادآوری کرده‌ایم، این کتاب، با دو هدف تدوین شده است: نخست اینکه کتابی است درسی، دو دیگر اینکه مرجعی است دم‌دستی برای کسانی که بخواهند کتاب‌های مرجع را در زمینه‌های گوناگون مرتبط با ادب فارسی، بشناسند و با مراجعه به آن‌ها مشکلات خویش را بکشایند. بنابراین ممکن است همکاران دانشمندی که آن را تدریس می‌کنند، خواندن و آموختن همه کتاب‌های معرفی شده را برای دانشجویان لازم ندانند؛ در این صورت، می‌توانند از میان آن‌ها ضروری‌ها را برگزینند.

امید است که این خدمت ناچیز، ادب‌دوستان را مقبول افتد و کاستی‌های آن را به دیده اغماض بنگرند و راهنمایی‌های خویش را از نگارنده دریغ نکنند.

بجز همکارانی که در چاپ‌های پیشین کتاب، مدیون راهنمایی‌هایشان بوده‌ام و نام عزیزشان در مقدمه آن چاپ‌ها مسطور است و بار دیگر نیز سپاس خویش را از تمامی آنان اعلام می‌کنم، در این چاپ، از راهنمایی‌ها و نظرهای سودمند دوست دانشمند دکتر ابوالقاسم رادفر نیز بهره‌مند بوده‌ام. از ایشان نیز بی‌نهایت ممنونم. همسر، خانم لاجوردی، که در تمام مراحل تدوین و تحریر و چاپ این کتاب، با من همراهی کرده و علاوه بر فراهم ساختن شرایط مناسب در خانه، در پاک‌نویس کردن بخش‌هایی از کتاب و بازخوانی و غلط‌گیری آن، یاور من بوده است، حقّی بزرگ بر من دارد. از ایشان نیز سپاسگزارم. آقای علی زوّار، مدیر محترم انتشارات زوّار که با نظر لطف بدین کتاب نگرسته و امکان چاپ مجدد آن را فراهم ساخته است. از نامبرده نیز ممنونم. از خداوند بزرگ می‌خواهم که لطف و توفیق خویش را بر نامیردگان بیفزاید و نگارنده این سطور را نیز پیوسته در سایه لطف و مرحمت خویش بدارد.

محمد - غلامرضایی

تهران - مهر ماه ۱۳۸۹